

שעור 23 – מאמץ ל'הדמיית' הדיון התנאי

א. מבוא

המאמץ הגדול ל'הדמיית' הדיון התנאי שבמשנה הוא 'החייאת' הדיון, **משל היינו נוכחים בבית המדרש בכל השלבים עד לקבלת התוצאה שבידינו**.¹ הניסוחים הקצרים שבמשנה עומדים לכאורה נגד רצון זה. מה כבר אפשר לומר על אופי הדיון התנאי בהסתמך על שורה הלכתית 'בישיה'? שאלה קודמת לשאלה זו הינה: לשם מה? מה תועלת תצמח מ'חשיפת' פרטים כאלה או אחרים אודות הדיון שקדם לניסוח ההלכה הנדונה במשנה? אכן, אם הכוונה ב'הדמיה' הינה לחשוף פרטים טכניים כדוגמת 'סוג המקטרת' שעישן תנא –x, אזי היא מיותרת ואף מזיקה מכל היבט.²

המאמץ ל'הדמיה' שאליו אני מכוון נוגע לשאלות תוכן שהבבלי כבשגרה עוסק בהם. מאמץ זה קרוי 'הדמיה' משום שאנו רק מעלים השערות לגביו. ככל שלהשערות אלה יש 'במה להיאחז' כך תהא סימולציית ההדמיה קרובה יותר אל המציאות התכנית כפי שהיתה. כל הלכה שבמשנה, קטנה ככל שתהיה, 'נושאת על גבה' 'מטען כבד' של מידע שגרם ליצירתה ולניסוחה כמות שהיא. הרמזים הגלויים והסמויים של 'מטען כבד' זה מצויים בטקסט של ההלכה, ובקונטקסט הצר והרחב שבו היא שרויה. אהבת המשנה, דמיון, יצירתיות, וידע יכולים לשחזר את 'הפרוטוקולים' של הדיונים החסרים לנו, ממש כפי שהבבלי עושה בדרכו הנפלאה. בסופו של דבר ישמש הבבלי כ'מדד' לנסינותינו.

המאמץ ל'הדמיה' של הדיון התנאי אינו 'שעשוע אינטלקטואלי', זהו 'עמל של תורה' כפשוטו. עצם המאמץ הקשה כשלעצמו מתברר את הלומד אל המשנה ואל הסוגיא שתבוא בעקבותיה. הדרך המאומצת פותחת פרספקטיבה חדשה של דיון שמקלה על הבנת הפרוש התלמודי.

כאן מקום לשאלה: כיצד עושים זאת? במה להתמקד? מה חשוב ומה טפל? כיצד ניתן למנוע היסחפות 'מחקרית' מיותרת של אלמנטים בלתי הכרחיים?³ קשה מאוד לענות על שאלות אלו, והתשובה נתונה בידי

¹ זהו סעיף חדש בניסוחו, ברם, הוא כולל פרקטיקות מוכרות מקדמה-דנא. פרקטיקות אלו המובאות בגוף העבודה מציעות מסגרת פורמאלית תחת הסעיף - 'הדמיה'. במלים אחרות: מוצע בזה להרחיב את הידיעות על המשנה הנדונה ולא להסתפק בשלבי הדיון המוכרים. עמקות על חשבון הספק. כך הציע לדוגמה רפל דוב, "הוראת משנה על צד ההרחבה", נתיבות 15, המחלקה לחינוך ותרבות תורניים בגולה, ירושלים, תשל"ה, עמ' 118:

במקום ללמד את המסכת כולה מוטב להסתפק בשליש ואולי אף בפחות מזה, ולהרחיב את היריעה של כל משנה ואת האופקים של התלמידים.

² למען הסר כל ספק אינני מצדד בדעת 'אחד העם' שצייד בלימוד תורה שבע"פ מתוך גישה תרבותית ולא מתוך גישה הלכתית, ראה: אחד העם, "תורה שבלב", בתוך: על פרשת דרכים: קובץ מאמרים מאת אחד העם, יודישער פערלאג, ברלין, תר"צ, עמ' צ"ב. ההרחבה אינה אמורה להיות 'שעשוע אינטלקטואלי' אלא 'עמל של תורה'.

³ הביטוי 'הכרחיים', עמוס וטעון. מידת ההכרחיות של הנושא הנלמד ומיקומו בסדר הלימוד, משקפת את עמדת המורה והזרם אליו הוא משתייך. מבלי להיכנס לעובי הפולמוסים הקיימים בנושא זה אני מבקש להבהיר כי השיטה המחודשת אינה מתיימרת על אף המוצג בה, להציע סינתיזה של השיטות הקיימות. זו אינה מטרת 'השיטה' ואף לא הכוח המניע שלה. השימוש במונחים/פרקטיקות הלקוחות מתוך עולם המחקר לא נועדו למטרה זו.

הלומד העצמאי או המורה. 'השיטה המחודשת' מציעה רשימת נושאים שיש לדון בהם, כדי לצמצם ככל שניתן את ההיסחפות המיותרת.

ב. נושאים לדיון במסגרת 'ההדמיה'

(1) איפיון מתודולוגי לתרומת רבי ובית הוועד שלו

מידת ההתערבות של רבי ותנאיו בניסוח המשנה נע ממצב של 'מסירה' ללא התערבות ועד למצב של יצירה וניסוח מלא של המשנה. באופן כללי ניתן להצביע על המאפיינים הבאים בעבודת רבי ותנאיו:

א – איסוף המסורות.

ב – מיון המסורות.

ג – בדיקת המסורות.

ד – ניפוי המסורות.

ה – הכנסה של מסורות קדומות לקובץ המשנה בלי התערבות ניסוחית.

ו – הכנסה של מסורות תוך כדי שינויים בנוסח.

ז – ניסוח חדש להלכות קדומות או בכלל.

מאפיינים א-ד הינם **מאפיינים כלליים** לתיאור עבודת רבי ותנאיו (בניצוח רבי חייא ורבי אושעיא),⁴ שמטרתן להגדיר מי יכנס לקאנון (=ששה סדרי משנה) ומי ישאר בחוץ (=ברייתות). מאפיינים ה-ו הינם מאפיינים להגדרת **מידת ההתערבות** של רבי בניסוח המשנה שלפנינו.

הניסיון במסגרת פעולת 'ההדמיה' לדון בשאלת 'מידת ההתערבות' של רבי בניסוח המשנה שלפנינו, כמוהו כניסיון לדון בפרוטוקולים של הדיון. הבבלי בפרשנותו עוסק לרוב בנושא זה אף שהוא אינו מכנה את מאמציו הפרשניים בשמות המוזכרים לעיל.

לדוגמה, כאשר התלמוד מפנה לברייתא לא אנונימית הדומה בניסוחה למשנה סתמאית, משל היה שואל בפארפרזה, גם את השאלה הבאה: מדוע השמיט רבי את שם המוסר? הלא הלכה זו שבמשנה נאמרה בשם תנא – x בברייתא, ומדוע לא הוזכר שמו במשנה כמוסר? (בהנחה כמובן שהברייתא הזו קדמה לניסוח המשנה).⁵

המתח בין הזרמים השונים ביחס ללימוד תורה שבעל פה מתואר בין השאר אצל: אדר צבי, **החינוך היהודי בישראל ובארה"ב**, גומא הוצאת ספרים, תל אביב, תש"ל. וכן אצל: רוזנשיין מרק, **"היהודי החדש"**: הזיקה למסורת היהודית בחינוך התיכוני הציוני הכללי בא"י מראשיתו ועד הקמת המדינה, חיבור לשם קבלת התואר דוקטור לפילוסופיה של האוניברסיטה העברית, ירושלים, תשמ"ה.

⁴ לפי הגמרא: תלמוד בבלי מסכת חולין פרק יב - שילוח הקן, קלח ע"ב:

אמר ליה ר' זירא: לאו אמינא לכו כל מתניתא דלא תניא בי [דף קמא עמוד ב] רבי חייא ובי רבי אושעיא - משבשתא היא, ולא תותבו מינה בי מדרשא,

⁵ בפרוש, זוהי שאלה על מידת התערבותו של רבי בניסוח משנה זו, ובלשון מפורשת יותר: השמטת שם המוסר.

על השאלה, מנין ההלכה שבמשנה? יכולה הגמרא להשיב לדוגמה: מסורת מתנא – x, או היסק שנובע מדרשה הלכתית. כך או כך, הגמרא מצביעה על מקור ההלכה, ובעקיפין על 'השינויים' שביצע רבי בהלכה זו כעולה מן הניסוח שבמשנה.

הנה כי כן, הדיון תחת הכותרת: 'מידת ההתערבות של רבי בניסוח המשנה' הוא חלק מפרשנותו של הבבלי למשנה. כל השוואה למקור מקביל בכל רכיב, כמוהו כדיון בשאלה: מדוע ניסח רבי את ההלכה במשנה בשונה מזו שבמקור המקביל? (שוב, בהנחה של קדמות המקור המקביל)

אי מציאת מקור מקביל להלכה שבמשנה ואף לא רמז קל שבקלים למקור זה, מהווה עדות אפשרית לניסוח חדש של רבי ובית הוועד שלו. זה אינו הכרחי כמובן, אולם הדיון בשאלה זו ותחת הנחה זו יכול להוביל לתובנות מעניינות. הבבלי בדונו בהלכה זו לא יתייחס אליה במפורש כאל הלכה שנוצרה ונוסחה על ידי רבי. ברם, מתוך פרשנותו, אפשר אולי למצוא צידוק לניסוח זה, כגון: שינויים בריאליה ובתנאי החיים שגרמו לרבי ליצור ולנסח הלכה חדשה.

כאשר ישאל הבבלי מה חידוש יש בהלכה שבמשנה? הלא הלכה מעין זו כבר נאמרה בניסוח אחר! אפשר כי רוצה הוא לשאול בלשון אחרת: מה היתה תרומתו של רבי בעניין זה? מדוע לא הסתפק בהלכה המוכרת?

פרשנות שונה של הירושלמי להלכה שבמשנה, מן ההיבט המתודולוגי, משמעותה התייחסות שונה של אמוראי ארץ ישראל מזו של אמוראי בבל, אל יצירתו של רבי. כאשר דנים בהשוואת הבבלי לירושלמי בפרספקטיבה זו, יש מקום לשאלה: האם יש הבדל בין עמדת הבבלי לירושלמי בשאלת היחס ליצירתו של רבי?⁶

(2) דיון בניסוח הקזואיסטי של המשנה

מטרת 'ההדמיה' בסעיף זה הינה לבחון את השאלה האם הניסוח הקזואיסטי שבמשנה מייצג דיון מוקדם ב'עיקרון משפטי' שנוסח כך עקב סיבות שונות? ההנחה הינה שהדיון המקורי בבית מדרשו של רבי היה מופשט, כללי, עקרוני, ומשפטי. ברם, מנימוקים מתודולוגיים שונים בחר רבי להציג את העיקרון המשפטי בניסוח קזואיסטי. לדוגמה, הניסוח: 'מצא גוזלות מקושרין בכנפיהן ליד גדר, הרי זה לא יגע' מייצג את ה'עיקרון המשפטי': כל ספק הינוח הרי זה לא יגע'. בדוגמה זו: [גוזלות מקושרין] בצרוף המקום [ליד גדר] מייצג את המונח המשפטי: 'ספק הינוח'.

הרעיון, שניתן לחשוף עיקרון משפטי חבוי בתוך הניסוח הקזואיסטי של המשנה הוא רעיון מלהיב אולם ממבט ראשון הוא נראה כמעט בלתי ישים. ההתעסקות בנושא זה אכן מהווה 'הצצה מליאה' לבית המדרש התנאי והיא אכן מחזקת מאוד את רעיון 'ההדמיה'. בד בבד יש לומר, כי חשיפת 'עיקרון משפטי' חבוי בניסוח קזואיסטי הינה מלאכה קשה, 'מקצועית' מאוד, שמחייבת הכרה מוקדמת של יסודות 'המשפט העברי' והתמצאות עמוקה במרחבי אוקינוס התלמוד. על אף כל המגבלות הנ"ל נראה כי בכל זאת יש מקום לדיון מסוג זה במשניות המתאימות.

⁶ זוהי שאלה המוגדרת כשאלת ביקורת גבוהה, שאף בה ובדומותיה יש לעסוק לפי הצורך, בכדי לברר את ההלכה.

הדיון ב'עיקרון המשפטי' החבוי בניסוח המשנה, דומה באופיו להשלמת 'נימוק' חסר. אלו הם שני צדדים משלימים, באופן שהניסיון להשלמת 'נימוק' חסר כמוהו כהשלמת 'חוליה' ממשית מאלו המרכיבות את 'עיקרון המשפטי' המופשט. בדוגמה לעיל, יש לשאול: מהו 'הנימוק' החסר להלכה שבמשנה? מדוע המוצא גוזלות מקושרין ליד הגדר, לא יגע בהן? בהשלמת הנימוק, שהיא משימה קלה יותר באופן יחסי, ניתן לשער כי הסיבה לכך הינה: אי התערבות בשיקולי המניח. אפשר שה'גוזלות' לא אבדו אלא 'הונחו', ובהתערבותנו (=להכריז, לקחת) אנו רק גורמים נזק למניח. אם אכן זו היא הסיבה ל'קביעה הנורמטיבית' - 'לא יגע', הדרך לניסוח 'עיקרון המשפטי' סלולה יותר, אף אם הניסוח לא יהא תואם את הניסוח התנאי/אמוראי.

הניסוחים יכולים להיות לדוגמה כך:

- אין להתערב בשיקולי האדם ששם ליד הגדר בעל-חיים לצורך שמירה זמנית. זוהי זכותו לקבוע כיצד לשמור על רכושו.
- אין לגעת במוצר שספק אם אבד עד שיתברר מצבו המשפטי: האם הוא אבידה או לא?
- אין לגעת במוצרים שנמצאים במקום ש'שומר' עליהם כגון גדר, משום שהונחו שם בכוונה.

ה'עיקרון המשפטי' יוכל להתבהר יותר ויותר כאשר לצורך ניסוחו תהיה חובה להתחשב: בכל המקרים שבמשנה (=גוזלות מקושרים ליד גפה, גדר, ובשבילין שבשדות), בדיוקים העולים מעיקרון 'הדווקאות', בהתאמת הכלל לספור 'מעשה' אם ישנו, וכו'. עצם הניסיון לחשיפת העיקרון ויהיו תוצאותיו אשר יהיו, מסייע מאוד ב'הדמיית' הדיון התנאי, והוא יוצר רכיב מלהיב של דיון בקבוצת לימוד.

פעמים, באמצעות 'מלות מפתח' מתאימות ובחיפוש במרחבי התורה שבע"פ מתגלים כללים שנראים נוגעים למשנתנו. הכללים יכולים להיות 'נצודים' מן התוספתא, המדרשים, ובעיקר מן הסוגה הקרויה: 'ספרות הכללים'. זהו תרגיל 'למתקדמים' והוא מומלץ לכל אחד, במיוחד אם 'הכלל' מצביע בעצמו על משנתנו כמקור.⁷

(3) שמות התנאים במשנה

רכיב 'ההדמיה' בסעיף זה עוסק בדמויות התנאים שישבו על 'המדוכה' ביצירת/ניסוח ההלכה שבמשנה.⁸ אין כאן כוונה רק לחברי ו/או תלמידי רבי אלא לכל התנאים המוזכרים במשנה הנדונה. בסעיף זה אנו מבקשים להרחיב את 'ההדמיה' של הדיון גם במידע אודות התנאים עצמם, תורתם והגותם שנלמדת

⁷ זהו 'גילוי' ש'עמל התורה' שבו מאופיין על ידי יכולת 'חיפוש' ופחות ביכולת 'דיון'.

⁸ לא כמטרה בפני עצמה, אלא רק בהקשר ההלכתי.

ממקומות אחרים. שמות התנאים המשפיעים על משנתנו אינם לקוחים רק מן המשנה הנדונה אלא מכל הפרק (נושא שיידון בסעיף הבא) של המשנה ו/או מן המקורות המקבילים שדנים בנושא של משנתנו.

שמות התנאים משמשים מעין 'מלות מפתח' שבאמצעותם קיימת יכולת גישה מהירה למקורות המשלימים ידע על התנא, תורתו והגותו, אם יש לאלו תוספת הסבר להלכה שבמשנה. דוגמה מבהירה לעניין זה יכולה לשמש משנה שבה מחלוקת בין בית הלל ובין בית שמאי. הידיעה המוקדמת (אותה ניתן לחשוף ממקורות אחרים באמצעות מלות המפתח: 'בית שמאי') אודות 'חומרות בית שמאי' מהווה מעין הדרכה פרשנית, באמצעותה ניתן להסביר מדוע בית שמאי הם המחמירים במשנה מסוימת. פעמים, מושלמים פרטים ביוגרפיים או תכניים של דברי התנא במקום אחר, באופן שהם משליכים על הבנת משנתנו.

'ההדמיה' בסעיף זה מכוונת לדיון שבו מתרחש ניסיון לנמק דעות תנא – x במשנתנו מתוך עמדותיו במקום אחר, עמדות שאינן מתייחסות באופן ישיר לתוכן משנתנו. דיון מסוג זה מניח עקביות וקוהרנטיות בדעות התנא, הנחה סבירה ומתבקשת. 'ההפתעות' בדיון מסוג זה מתגלות כאשר מתברר כי 'סתירת' דעה מסוימת במשנה (סתמאית=אנונימית) הינה מעשה עריכה של רבי, ולמעשה ניתן לדעת בדיוק מי הוא 'המוסר'. חשיפת שם 'המוסר' הסתמאי שבמשנה באמצעות מקור מקביל, פותחת את הדרך ל'הדמיית' הדיון התנאי. באופן סכמטי השאיפה הינה לדמות דיון ב'שתי מערכות'.

ב'מערכה הראשונה', שאת עקבותיה אנו מוצאים פעמים בקבצי מדרשי ההלכה, אנו נחשפים לדיון כפי שהתרחש בבית המדרש התנאי. בדיונים אלה העריכה מינימליסטית בהשוואה לניסוח שבמשנה. במשנה אנו נחשפים לתוצאת הדיון **ב'מערכה השנייה'**, דיון שבסופו נקבע לדורות הניסוח שרבי ביקש לשמר. המידע מ'שתי המערכות' הוא דו-כווני, גם הניסוח המינימליסטי שבמשנה יכול להשליך על שחזור הדיון המקורי, וזו אחת ממטרות ההדמיה בסעיף זה. אם המשנה 'מבורכת' בעושר מקורות מקבילים מסוגים שונים, השחזור של 'שתי המערכות' קל יותר ומדויק יותר. אם המשנה 'עניה' במקורות מקבילים, השחזור של שתי המערכות קשה יותר, מאתגר יותר, אך אפשרי.

(4) מקומה של המשנה בתוך הפרק

בסעיף 'הדמיה' זה, הנתונים קיימים, זמינים, ומזמינים. מסיבות טכניות ומתודולוגיות סודרו סוגיות הבבלי בגירסת הדפוס, סוגיא סוגיא אחר המשנה הרלוונטית. 'ההדמיה' של הדיון התנאי אינה יכולה להתעלם מן הדיון ברמת ה'פרק' של המשנה, שהרי חלוקה זו **לפרקים** הינה עבודתו של רבי ובית הוועד שלו. בפועל, נלמדו בעבר הרחוק **פרקי** הפרשנות של הבבלי בהקבלה **לפרק המשנה** המתאים. יחידת המידע הקטנה היתה פרק ולא **משנה** (במובן של 'יחידת מידע' קטנה). כמות המידע הרלוונטית הנלמדת מן המשנה ברמה ה**פרקית**, הנה עצומה וערכה לא יסולא בפז.⁹

⁹ חכמים בסוף המאה השש עשרה ותחילת המאה השבע עשרה בדברי הביקורת שלהם על סדרי החינוך בארצותיהם ציינו כדגם חיובי את סדרי החינוך בארץ ישראל. למשל: ר' שלמה אפרים לונטשיץ בספרו **'עמודי שש'** שנתחבר בשנת שס"ז (1607), מזכיר את ר' משה ברי אהרון מורבציק בן דורו הצעיר של הנ"ל, שהיה מלמד תינוקות, וכתב ספר קטן: **'כיצד סדר משנה'**. בספר זה הוא מזכיר שבארץ ישראל היו סדרים מתוקנים, והיה מצוי שידעו תלמידים כל המשנה בע"פ כמו שבקיאים כאן ב"אשרי". הוא מזכיר מקור אנונימי נוסף שאומר כי בארץ ישראל נהגו ללימוד לפני התלמוד משנה בפרושה וגם בעל. הוא מזכיר מקורות נוספים כמו ר' משה חאגיז, שכתב כי היה מפריז מעות לתלמידים כדי שילמדו בעל פה כל הששה סדרי משנה (אסף, כרך ד' עמ' ס"ב), או את ר' משה קורדובירו שכתב כי רוב בעלי בתים לומדים משנה בעל פה, ויש מהם יודעים שני סדרים ויש שלשה (אסף,

ה'הדמיה' של הדיון בנושא: 'מקומה של המשנה בתוך הפרק' הינה הדמיה 'קלה' יחסית בשל שפע הנתונים שמספק הפרק. מובן כי חלק מן הפרשנים (פרשני המשנה במיוחד) מתייחסים בפרשנותם גם לרכיבי ניסוח וסדר **ברמה הפירקית**. בסעיף זה אני מבקש ללימוד מפרשנותם, ואף להציע 'תבניות קבועות' של דיון בכדי להשיג מטרה אחת: הבנה טובה יותר של **משנתנו** בשל **שיבוצה** ומקומה בתוך הפרק. מן ההיבט המתודולוגי אנו מבקשים ל'דמות' את הדיון בבית מדרשו של רבי יהודה הנשיא בבואו לשבץ את המשניות בתוך פרק מסוים במסכת. לאחר שהדיון הסתיים, ונקבעו כללי השיבוץ של המשניות בתוך הפרק (ניסוחן, קישורן, ומקומן), אוזננו כרויות ל'שמוע' את מגוון הנימוקים לשיבוצה של **משנתנו** בתוך הפרק. בתהליך ה'הדמיה' ננסה ל'שחזר' את השיקולים ברמה **הפירקית**, ולאחר מכן נבדוק את השפעתן ברמת **'משנתנו'**.

מפאת האריכות של הדברים, להלן בקצרה רשימה אפשרית של נתונים שניתן להפיק מתוך כלל הנתונים ברמה הפירקית. נושא זה נדון בהרחבה ובהדגמה גם במקומות אחרים בספר זה. בסעיף זה אני מבקש לדון בעיקר בהשפעה אפשרית של נתונים אלה על משנתנו:

חלוקה

חלוקת הפרק לחלוקה משנית תוך קביעת הנושא המשותף לקבוצות המשניות שנוצרו בחלוקה. ההנחה שבבסיס הדיון בחלוקת הפרק לחלוקה משנית הינה שהמידע בתוך הפרק מאורגן ומסודר באופן לוגי. למשנתנו יש קונטקסט מקומי בתוך **תת-הפרק** שבו היא מצויה, וקונטקסט רחב יותר בתוך **הפרק** עצמו. אפשר שמשנתנו הינה חלק מחטיבת 'הלכות' שהתקבלה במסורת כחטיבה אחת ושובצה כולה בתוך הפרק. מקומה של המשנה בתוך החטיבה (=תת-פרק) מספק מידע רב: הנושא הכללי של תת-הפרק, היחס בין ההלכות בתוך תת-הפרק, האיפיון של 'המקרים' או ה'קביעות', דרוג אפשרי של ההלכות (כגון: מן הקל אל הכבד או ההיפך), תאור 'המקרה' בשל עיקרון 'הסדרתיות' ברמה תת-פרקית, ועוד.

הקשר למקרא

בפרקים מסוימים, משניות מסוימות הינן בעלי צביון מדרשי/מקראי בעיקר בשל המונח: 'שנאמר'. זאת ועוד, המונחים וה'מקרים' לקוחים לפעמים מן הריאליה במקרא או אף מן הניסוח של המקרא. משניות אלו אמורות בדרך כלל להצביע על הלכות קדומות בעל זיקה פרשנית/מדרשית לפסוקי המקרא. באופן טבעי, משניות אלו צריכות להיות משובצות בתחילתן של 'חטיבות' של הלכות או אפילו של פרקים, ופעמים בסוף 'יחידת המידע'. 'זיהוי' משניות מסוג זה וקביעת היחס של 'משנתנו' אליהן יכול לשמש כנושא לדיון ב'הדמיה'. חשיפת הקשר אם ישנו בין ניסוח המשנה לאופיה 'המקראי' יכול להוסיף רובד של הבנה כנ"ל. נושא זה מכונה על ידי: **'מן הפסק אל הפסוק'**.

שמות התנאים בפרק

ריכוז שמות התנאים בפרק ומיונם על פי 'סדר הדורות' יכול לפעמים להעיד על 'הסביבה הכרונולוגית' של **חטיבות המשניות** בתוך הפרק ובכלל. **אין כאן** אמירה שלפיה השיבוץ של רבי ברמה הפירקית הינו על פי

דור מסוים של תנאים משום שזה אינו המצב. הטיעון בהגדרה יותר מדויקת הוא כך: בתוך **חטיבת משניות** שנושאה משותף יכול להיות מיון פנימי על בסיס כרונולוגי (על פי שמות 'המוסרים'). לדוגמה, אם בחטיבת הלכות אנו פוגשים בשמותיהם של תלמידי רבי עקיבא בלבד, ורק בהלכה אחת השייכת לחטיבה זו אנו מוצאים הלכה המובאת בשמו של תנא קדום יותר, הדבר זוקק בירור.

מדוגמה זו אנו יכולים לשער כי נושא זה נדון כבר אצל התנאים הקדמונים בשל ההלכה הקדומה הנ"ל. כאן מקום לדיון במסגרת ה'הדמיה', לגבי אופיה המתודולוגי של עבודת רבי בהקשר זה: האם זו ההלכה היחידה שהשתמרה מן התנאים הקדמונים? מה היתה תרומת רבי ואנשיו לחטיבת הלכות זו? האם רבי 'השלים' את ההלכה הקדומה ברכיב מסוים? אם כן, מהו? וכו'. גבולות הגיזרה של קבוצת ההלכות (=תת-פרק) ושמות התנאים ביחידת מידע זו, מהווים 'טריגר' בלבד לדיון סימולטיבי של מה שהתרחש בבית המדרש של רבי.

מיון ההלכות בפרק

ניתן למיין את ההלכות בפרק על פי מפתחות שונים שבכולם נחשפת עבודת העריכה של רבי ברמה הפירקית. כך לדוגמה ניתן למיין את ההלכות על פי המפתחות הבאים: על פי 'קביעה' (כגון: כל ההלכות שבהם 'חייב להכריז'), על פי שם 'המוסר' (=כל ההלכות בפרק שהובאו בשם תנא – x, או בסתמא), כל ההלכות שלהן יש/אין מקבילה בתוספתא, כל ההלכות שאינן שנויות במחלוקת, כל המחלוקות התנאיות בפרק, ועוד. בחינת 'מצבה' של משנתנו בתוך כל אחת מן החלוקות הללו, מוסיפה מידע רב לדיון הסימולטיבי. לדוגמה: אם כל ה'קביעות' בפרק מסוים הינן: 'חייב להכריז' או 'אלו שלו', הקביעה 'לא יגע' נראית חריגה וזוקקת הסבר ודיון. בדיון שיוצר את ה'הדמיה' בבית המדרש התנאי יעלה מאן דהוא את התמיהה: מדוע לא השתמש רבי באחת מן ה'קביעות' הללו? האם 'לא יגע' היא הוראת התנהלות משפטית או המלצה בעלמא? מדוע רק במקרה מסוים (=משנתנו) הקביעה הינה 'לא יגע'? הדיון ב'קביעה' המיוחדת הוא כעת מפרספקטיבה פרקית. התמיהות על ניסוח ה'קביעה' 'לא יגע' מועצמות על רקע העובדה שבפרק זה 'קביעות' אחרות, יותר מובנות. ב'הדמייה' של הדיון, מנסה הלומד לעמוד על 'הלך הרוחות' בדיון **ביום שבו שובצה** משנה עם 'קביעה' מיוחדת בתוך פרק שבו אין 'קביעה' כזו.¹⁰

¹⁰ מובן שאינני מכוון למשמעות הדומה לזו היוצאת מהלכות 'בו ביום'. ההפרזה בביטוי '**ביום שבו שובצה**' נועדה בדומה לשאר המונחים בהם אני עושה שימוש בספר זה, **להחיות** את הדיון ולתת לו **ממשות** במיוחד לגילאים המושפעים מכך.